

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 9 Sayı: 43 Volume: 9 Issue: 43
Nisan 2016 April 2016
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

SANAL KAYTARMA: BİR KAMU KURUMUNDA HEMŞİRELER ÜZERİNDE AMPİRİK BİR ARAŞTIRMA

CYBERLOAFING: AN EMPIRICAL RESEARCH ON NURSES IN A PUBLIC INSTITUTION

Elif Türkan ARSLAN*

Hüseyin DEMİR**

Öz

Bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin sağlık alanında yoğun olarak kullanılmasının çok fazla yararı bulunmasına karşılık farklı amaçlar için kullanıldığında örgüt açısından olumsuz durumlar oluşabilmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı hemşirelerin sanal kaytarma davranışı eğilimlerini ortaya koymaktır. Bu amaçla yazına bağlı olarak ölçek geliştirilmiştir. Anket çalışması bir kamu kurumunda 260 hemşire üzerinde yapılmıştır. Anket çalışması sonucu elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra bu veriler SPSS 20 paket programı ile çeşitli analizlere tabi tutulmuştur. Çalışmanın sonucunda, hemşirelerin önemli ve önemsiz sanal kaytarma eğilimlerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanal Kaytarma, Hemşireler

Abstract

Although there are many more benefits the intensive use of computer and communication technologies in the health field, negative situations can occur in terms of organization when they are used for different purposes. In this context, the aim of the study is to reveal nurses' cyberloafing behavior tendency. For this purpose, a scale was developed depending on the literature. The survey was conducted on 260 nurses at a public institution. After the data that obtained the results of survey were transferred to computer, these data were subjected to various analyzes with SPSS 20 software package. As a result of the study, it is concluded that the nurses' major and minor cyberloafing tendency is low.

Keywords: Cyberloafing, Nurses.

1. GİRİŞ

Teknolojik değişim ve gelişmeler, değişen toplum yapısı ve internet olanaklarının oluşturduğu ağ yapıları sosyal hayatta ve iş hayatında insanların davranışlarını değiştirmektedir. Bilgisayar kullanımına ek olarak akıllı cihazlar (tablet, akıllı telefon vb.) kişilerin teknolojiyi kullanma alışkanlıkları üzerinde büyük bir etki oluşturmaktadır. Kablosuz ağ yapılarının da gelişimiyle kişiler sadece sosyal ve özel hayatta değil aynı zamanda iş hayatında da birtakım faaliyetlerde bulunmaktadır. Ancak örgütler için üretken olmayan ve olumsuz bir durum oluşturabilecek davranışların ortaya çıkması arzu edilmeyen bir durumdur.

Çalışanların iş saatleri içerisinde örgütsel amaçlar dışında gerek işyeri cihazları gerekse de kendi akıllı cihazları üzerinden internet aracılığıyla birtakım işlemler gerçekleştirilmesi olarak tanımlanabilen sanal kaytarma, hizmet kalitesi ve verimliliği üzerinde etkiye sahiptir. Sağlık hizmetleri bağlamında değerlendirildiğinde sanal kaytarma davranışı daha da önemli hale gelmektedir. Sağlık sistemi içerisinde sağlık bakım hizmetleri çalışanları olarak hemşireler hastalar ile yoğun ilişki içerisinde olan meslek grubunu oluşturmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'ne (WHO) göre, sağlık hizmetlerinin temel yapı taşı olan sağlık iş gücüdür. Sağlık hizmetleri çıktıları ve kalitesi üzerinde en temel etkiye sahip olan sağlık çalışanlarının hizmet sunumu sırasında sergilediği tutum ve davranışların hizmetin verimliliği üzerinde doğrudan etkiye sahip olduğu vurgulanmıştır. WHO, hemşireleri hastaların yoğun ilişki içerisinde oldukları ve hastaların aldığı sağlık hizmetinin kalitesini bu hizmeti sunan çalışanların davranışlarıyla ilişkilendirdikleri sağlık profesyonellerinden bir grup olarak belirtmektedir (WHO, 2010: 1). Dolayısıyla genelde tüm sağlık çalışanlarının, özellikle de sağlık bakım hizmetlerini icra eden hemşirelerin hizmet sunumu süresince sergiledikleri davranışlar hastaların sağlık hizmeti kalite algıları üzerinde etkili olmaktadır.

Sağlık hizmetleri sunumunda kalitenin belirlenmesinde sağlık çalışanlarının tutum ve davranışları hizmetin çıktıları üzerinde önemli etkiye sahiptir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, sağlık çalışanlarının iş saatleri içerisindeki iş amacı dışındaki iletişim teknolojileri kullanım düzeylerinin belirlenmesi önem arz etmektedir.

* Yrd. Doç. Dr., Sağlık Yönetimi Bölümü, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi.

** Arş. Gör., Sağlık Yönetimi Bölümü, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Bu bağlamda bu çalışma hemşirelerin sanal kaytarma eğilimlerinin belirlenmesi üzerine odaklanmaktadır. Bu amaçla çalışmada öncelikle sanal kaytarma davranışı ile ilgili kavramsal çerçeve oluşturulacak ve daha sonrasında ise anket çalışması sonucu elde edilen veriler analiz edilerek bulgular ortaya konulacaktır.

2. SANAL KAYTARMA NEDİR?

İnternet, modern zamanın devrim niteliğinde bir gelişmesi olmuş ve insanların hayatını çok farklı şekillerde etkilemiştir. Kablosuz ağ yapıları 21. yy'da iş dünyasının vazgeçilmez bir unsuru haline gelmekle birlikte sosyal hayatta da büyük etkiler oluşturarak yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Günümüz iş dünyasında teknolojinin yoğun kullanımı ve çalışanların bunu örgütün amaçları doğrultusunda kullanmaları oldukça önemlidir. Kişiler gerek bilgisayar gerekse de akıllı cihazlar üzerinden internet olanaklarına erişip yer ve zaman kısıtı olmaksızın gerekli işleri görebilme esnekliğine sahip olmaktadır. Gelişim ve değişim açısından bu durum büyük bir avantaj olarak değerlendirilebilir ancak çalışanlar çeşitli sebeplerden dolayı bilinçli veya bilinçsiz olarak bazı olumsuz davranış ve tutumlar sergileyebilir.

İnsanlar her dönemde işten kaytarma eğilimi göstermişlerdir. Fakat bu davranış, iletişim teknolojilerinin gelişimiyle farklı bir şekilde gerçekleşmeye başlamıştır. Çalışanlar iş görme doğrultusunda kendilerine sunulan işletme kaynaklarını örgütsel amaçlar dışında kişisel amaçlı faaliyetler için kullanarak sanal kaytarma davranışını çok çeşitli şekillerde gerçekleştirmektedir (Özkalp ve diğerleri, 2012: 24; König ve de la Guardia, 2014: 356; Glassman ve diğerleri, 2015: 171).

Örgüt içerisinde ortaya çıkan bu davranışların bazıları sapkın davranış olarak nitelendirilmektedir (Ahmadi ve diğerleri, 2011: 106). Sapkın örgütsel davranışların boyutlarını inceleyen Robinson ve Bennet (1995), çalışmalarında dört tür sapkınlıktan bahsetmiştir. Bunlar; üretime karşı sapkınlık, mala karşı sapkınlık, politik sapkınlık ve kişisel sapkınlık olarak belirtilmiş, örgütsel davranışlar içerisinde sanal kaytarma davranışının yerini belirlemek üzere davranış sınıflandırmasını geliştirmişlerdir (Robinson ve Bennet, 1995: 565). Bu sınıflandırmada sanal kaytarma, önemsiz ve örgütü hedef alan üretime karşı sapkın bir davranış olarak ifade edilmiştir (Robinson ve Bennet, 1995: 565; Özkalp ve diğerleri, 2012: 22; Fagbohunge ve diğerleri, 2012: 208).

Sanal kaytarma, örgüt çalışanlarına iş görme amacına yönelik tahsis edilmiş iletişim teknolojileri ve internet olanaklarının iş amaçları dışında kişisel amaçlar için kullanılmasıdır (Kidwell, 2010: 545; Liberman ve diğerleri, 2011: 2193; Blanchard ve Henle, 2008: 1068). Çalışanın, kişisel veya çevresel bazı faktörlerden dolayı kendisini işten soyutlamak amacıyla internet üzerinden kişisel amaçlı işlemlerde bulunmasıdır (Örücü ve Yıldız, 2014: 100; Ketchen ve Buckley, 2010: 540). Sanal kaytarma, sadece örgüte ait araçların kullanılmasıyla gerçekleştirilen bir davranış olmayıp aynı zamanda çalışanların kendi akıllı cihazları ile internet olanaklarından iş amaçları dışında faydalanma yönünde gerçekleştirdikleri davranışlardır (Kaplan ve Ögüt, 2012: 4). Çalışanların örgüte zaman kaybı yaratacak ve örgütün verimliliğini düşürecek tüm sanal faaliyetler sanal kaytarma olarak adlandırılmaktadır (Askew, 2012: 8; Ketchen ve Buckley, 2010: 540; Kidwell, 2010: 546). Diğer yönüyle örgütte kişiler arası iletişimi kolaylaştıran ve işletmenin yükünü azaltan teknolojinin kötüye kullanılmasıdır (Örücü ve Yıldız, 2014: 101; Henle ve diğerleri, 2009: 902; Fichtner ve Strader, 2014: 66). Sanal kaytarma, örgütün çalışanlarına sunmuş olduğu internet olanaklarının, değişik materyalleri okuma, haber sitelerine girme, oyun ve eğlencelere katılma, kişisel e-mailleri kontrol etme, internette sörf yapma gibi amaçlarla kullanılması ve kişinin örgüt için çalışması gereken saatleri başka amaçlar için kullanmasıdır (Ahmadi ve diğerleri, 2011: 105; Özkalp ve diğerleri, 2012: 23). Bu davranış ayrıca, internet sapkınlığı, problemleri internet kullanımı, interneti kötüye kullanım gibi farklı bir perspektifle de değerlendirilmektedir (Özler ve Polat, 2012: 3). Önemli ve önemsiz olarak kategorize edilebilen sanal kaytarma davranışı, internette gezinme, e-mail alma veya gönderme ve çeşitli web sitelerini ziyaret etme amaçlı faaliyetlerdir (Blanchard ve Henle, 2008: 1068 ; Lim, 2002: 677 ; Lim ve Teo, 2005: 1083; Young ve Case, 2004: 106).

Sanal kaytarma, çalışanların iş saatleri içerisinde, e-mail alma ve gönderme, müzik dinleme, video izleme veya bunları indirme, sohbet odalarına katılma, oyun oynama, alışveriş ve bankacılık gibi çeşitli işlemler gerçekleştirmeleridir. Yani kısaca çalışanın iş görme amacı dışında internette vakit geçirmesidir. Çünkü çalışan, sergilediği davranış örgütsel amaçlar doğrultusunda değil de kişisel amaçları doğrultusunda gerçekleştirmektedir (Young, 2004: 403-404; Vitak ve diğerleri, 2011: 1752). Bu bağlamda örgütte internet imkânlarının kolaylaştırdığı sanal kaytarma davranışının etkili iş performansının gerçekleştirilmesine engel oluşturduğu vurgulanmaktadır (Kidwell, 2010: 547; McBride ve diğerleri, 2015: 4).

Çalışanlar, kendi özel e-postalarını kontrol, web bloglarını ziyaret etmekte, haber sitelerinde gezinmekte ya da diğer online oyun veya videolar ile ilgilenerek iş görmek için kullanması gereken zaman ve enerjiyi boşa israf etmektedir. Örgüt içerisinde, işlerin görülmesi doğrultusunda çalışana sağlanan teknoloji ve internet imkânlarının kötüye kullanımı olarak tanımlanan sanal kaytarma, işyerinde dedikodu, hırsızlık, mobbing vb. diğer davranışlar gibi sapkın davranış olarak belirtilmektedir (Özkalp ve diğerleri, 2012: 21; Ahmadi ve diğerleri, 2011: 105). Sanal kaytarma, her ne sebeple olursa olsun çalışanların internette zaman kaybetmesine sebep olduğu için üretim karşıtı (Kelloway ve diğerleri, 2010: 19) sapkın bir davranış türü olarak kabul

edilmektedir (Lim ve Teo, 2005: 1090; Kidwell, 2010: 546; Ahmadi ve diğerleri, 2011: 105-106; Norsilan ve diğerleri, 2014: 36; Blanchard ve Henle, 2008: 1068; Young, 2004: 411). Sanal kaytarma, Hofstede'nin ileri sürdüğü kültürel boyutlardan olan "toplulukçuluk" özelliği gösteren toplumlarda, kişilerin, belli bir topluma ya da gruba ait olma ihtiyacını gidermeye yönelik sergilemiş oldukları davranışlardır (Gencer ve Koç, 2012: 25). Kişilerin bağlı buldukları örgütün internet olanaklarını kişisel amaçlı kullanmaları olarak ifade edilen sanal kaytarma faaliyetlerinin örgüt için zararlı olmasının yanı sıra bazı önemsiz sanal kaytarma faaliyetlerinin örgüt için faydalı olabileceği ileri sürülmüştür (Köse ve diğerleri, 2012: 290-291).

Örgüt içerisinde bazı internet kullanımlarının gereksiz olmadığı aksine çalışanın verimliliğini arttırabildiği ve çalışanların bazen iş yoğunluğundan soyutlanıp dinlenmek isteyebildiği, işten soyutlanmaya yönelik davranışlarda bulunmaları verimliliklerinin arttırılmasında önemli bir araç olabilmektedir. Çalışan iş saatleri içerisinde kendisinin mutlu olacağı davranışı gerçekleştirip kısa bir süre sonra tekrar işini yapabilir ve kişi işyerinde aciliyeti olan bir ihtiyacını görmek için internette zaman harcayabilir, bazı haberleşme kanallarını kullanabilir (Özkalp ve diğerleri, 2012: 23).

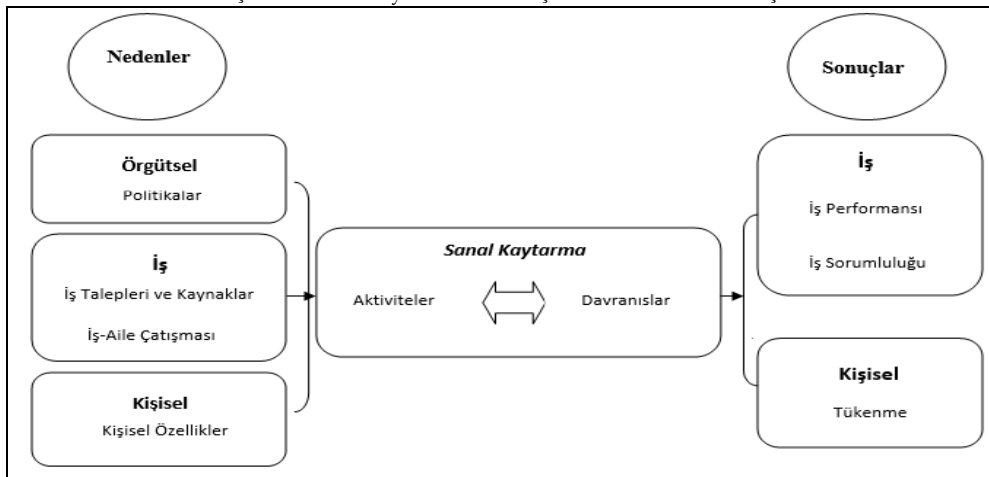
İletişim ve bilgi teknolojilerinin kullanımı, çalışanların bilgiye erişimi, çalıştıkları alandaki yenilikleri takip etmesi ve yeni şeyler öğrenmesinde çok önemli bir işlev görmektedir (Laconi ve diğerleri, 2014: 199). İş yerinde, yoğun stres altında çalışan sağlık bakım hizmetleri çalışanlarının, işe yeniden adapte olma ve streslerinden az da olsa kurtulmak için mesaj gönderme-alma, oyun oynama veya diğer sanal davranışlarda bulunması gün içerisinde daha iyi performansla çalışmalarını sağlayabilmektedir (McBride, ve diğerleri, 2015: 4). Yoğun stres altında çalışanların işle ilgili olmayan telefonla internete bağlanma, mesaj alma-gönderme vb. bazı davranışlar sergilemelerinin olumlu yanlarının olduğu ve çalışanların performansını arttırdığı belirtilmiştir (McBride ve diğerleri, 2015: 5).

Çalışanların ihtiyaç duyduğu bilgiye ulaşarak örgüt amaçları doğrultusunda çalışması, aşırı iş yükü, stres yorgunluk gibi bazı olumsuz durumları giderebilmektedir. Günün tüm bölümünü kişinin yorgun ve verimsiz geçirmesinden, günün belli bir bölümünde enerjisini tekrar toplayıp işini en etkili şekilde yapması çok daha önemli olabilmektedir. Böylece çalışanlar yaptıkları işten en yüksek tatmini ve verimi elde edebilirler (Lim, 2002: 692).

Çalışanlar, sanal kaytarma davranışlardan dolayı iş yerinde kaybettiği zamanı, yapamadığı işi evde çalışarak telafi etmekte ve hatta iş yerinde yapacağından daha fazlasını da yapabilmektedir (Lim, 2002: 688). Bu açıdan bakıldığında, önemsiz ve örgüt için tehdit oluşturmayan birtakım davranışların çalışan performansı üzerinde olumlu etki yarattığı söylenebilir ve yönetimin bu tür davranışları kısıtlaması kişileri örgüte karşı tavrı takınan ve işletme aleyhine davranışlar sergileyebilecek bireyler haline getirebilir.

İş yerinde teknoloji ve internet olanaklarının kullanımındaki artışın yarattığı sanal kaytarma davranışının nedenlerini ve sonuçlarını Şekil-1'de görebilmek mümkündür.

Şekil 1: Sanal Kaytarma Davranışının Nedenleri ve Sonuçları

Kaynak: van Doorn, 2011: 16.

Şekil-1'de sanal kaytarma faaliyetine yönelik genel bir çerçeve görülmektedir. Sanal kaytarma davranışını oluşturan faktörlerin örgütsel, iş ve kişisel kaynaklı olduğu, yönetimin politikaları, işin niteliği ile ilgili faktörler, iş-aile çatışmalarının çalışan üzerindeki etkileri ve kişinin biyolojik ve psikolojik özelliklerine ilişkin faktörlerin sanal kaytarma davranışının gerçekleştirilmesi üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Kişilerin sanal kaytarma eğilimlerinin artması bu davranışın etkilerinin örgütsel ve bireysel düzeyde sonuçlanmasına sebep olmaktadır. Örgütsel düzeyde sonuçlar örgütsel performansın düşmesi ve etkinliğin azalması, kişisel düzeyde sonuçlar ise kişinin kendisini tükenmiş ve bitkin olarak hissetmesi şeklinde ifade edilebilir.

İnternetin sosyal hayatta ve iş hayatında yoğun olarak kullanımı daha da ileri boyutlara taşınmış ve akıllı cihazların 7/24 internete erişim imkanı sağlaması iş ve sosyal hayattaki sınırları ortadan kaldırmıştır. İnternetin iş hayatında yoğun kullanımı sonucunda örgütsel ve bireysel düzeyde olumsuz durumlar oluşabilmektedir. Aşırı internet kullanımının örgütsel düzeyde yansımaları; çalışan devir hızında artış, kurumsal gizlilik ve itibar kaybı, verimlilik kaybı, hukuksal problemler, enformel iletişim, bilgi sisteminde açıklar ve saldırılar vb. diğer sonuçlar olarak; bireysel düzeyde yansımaları ise disiplin suçları ve işten çıkarılma, işlerin yetiştirilememesi, kaytarma faaliyetlerinin ifşası, şarjsız iletişim problemi ve depresif durumlar olarak sıralanmaktadır (Öztürk, 2015: 632-633).

Günümüz toplumunda, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yoğun olarak kullanımına bakıldığında sanal kaytarma davranışı eğilimi oldukça önem kazanmaktadır. Ayrıca internet bağımlılığı özelliği gösteren kişilerin sanal kaytarma davranışı eğilimi daha da yüksek olmaktadır (Lim, 2002: 675-676; Lim ve Teo, 2005: 1082).

Teknolojik iletişim imkânlarının sunduğu fırsatların yanı sıra bunların gereksiz ya da kötüye kullanımları da kaçınılmaz olmaktadır (Toda ve diğerleri, 2006: 1278). Çalışanların, işyerinin internet bağlantısını kullanarak müzik dinleme, video indirme veya başka işlemler ile ilgilenerek görmeleri gereken işleri geciktirmesi, diğer çalışanların işlerinin aksamasına sebep olabilir. Yani bir çalışanın sanal kaytarma davranışında bulunması diğer çalışanların iş görme durumlarını etkileyebilmekte ve sonuç olarak örgütsel amaçlardan uzaklaşabilmektedir (Varoğlu ve Sığırı, 2013: 627).

Kişiler iş saatleri içerisinde sosyal ağ sitelerine bağlanma, başkaları ile sohbet etme, paylaşımlarda bulunma gibi bazı davranışlar sergileyebilmektedir. Yani kişiler gerçek yaşamda olduğu gibi kendileri için gerçek alemin bir parçası olan sanal alem içerisinde bir dünya kurmak ve bu dünyadaki rolünü gerçek dünyadaki rolüyle bağdaştırarak sürdürmek istemektedir (Xie, 2014: 229; Kaplan ve Çetinkaya, 2014: 26-27; Tier ve Nielsen, 2014: 9).

İş yerinde sanal kaytarma ihtiyacını hisseden çalışanların en çok işle ilgisi olmayan e-mailleri kontrol etme, alma ve göndermek için internet bağlantısını kullandıkları tespit edilmiştir (Balanchard ve Henle, 2008: 1078; Lim ve Teo, 2005: 1086). İşletme çalışanlarından tepe yöneticilerine kadar kişilerin dahil edildiği çalışmada, çalışanların en fazla e-mail alma ve gönderme, yetişkin odaklı siteleri ziyaret etme, online oyun oynama, sohbet odalarına katılma ve ticari faaliyetlerde bulunma amaçlı sanal kaytarma davranışını gerçekleştirdikleri belirtilmiştir (Young ve Case, 2002: 360). Kaplan ve Çetinkaya (2014), 21-35 yaş aralığındaki kişilerin daha fazla sanal kaytarma davranışı eğilimi gösterdikleri ve erkeklerin kadınlardan daha fazla bu davranışa başvurdukları sonucuna varmışlardır (Kaplan ve Çetinkaya, 2014: 29). Şirketlerin % 20-30'unun çalışanlarını pornografik sitelere erişim, online kumar oynama, online alışveriş yapma gibi sapkın davranış sergilemelerinden dolayı işten attığı belirtilmiştir (Young ve Case, 2004: 106). İşyerinde çalışanların % 30-40'ının işle ilgisi olmayan sitelere girdiği ve bu durumun da işletmelerin maddi ve beşeri kaynaklarının yanı sıra zaman kaybına sebep olduğu (Lim, 2002: 686) ve maliyetleri arttırdığı ifade edilmiştir (Kaplan ve Çetinkaya, 2014: 27).

Örgüt içerisinde çalışanlar sadece iş yeri bilgisayarı üzerinden değil kendi akıllı telefonları ile de internete bağlanmaktadır. Akıllı telefonların kullanıcıya çok fonksiyonlu bir yapı sunması iş yerinde bu cihazların kullanımını arttırmaktadır. Bu bağlamda akıllı cihazların sağlık hizmeti sunumu esnasında kullanımının sağlık hizmetini nasıl etkilediğini araştırmaya yönelik yapılan çalışmada mobil telefon kullanımının iş performansını etkilediği, önemli klinik kararlarda ve tıbbi işlemlerde hata yapma gibi sonuçlara yol açabileceği belirtilmiştir. Katılımcıların % 69.5'i sağlık hizmeti sunum saatleri süresince mobil telefon kullanımının hasta bakımı üzerinde negatif etkileri olduğunu savunmuş, mobil telefonların yanlış tıbbi müdahalede bulunma gibi büyük sorunlara yol açabilen bir uyarıcı niteliğinde olduğunu belirtmişlerdir (McBride ve diğerleri, 2015: 3).

Sanal kaytarma davranışının önlenmesine yönelik yönetimin çalışanları eğitmesinin çalışanların interneti kötüye kullanmalarının üstesinden gelebilecek etkili bir mekanizma olarak görülmekle birlikte yönetici ve işverenlerin adil bir yönetim tarzı sergilemeleri ve internet kullanımı ile ilgili politikalar geliştirmeleri gerekmektedir (Young ve Case, 2004: 110).

Teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı örgütlerde, yönetimin iş saatleri içerisinde teknoloji ve internet kullanım politikalarını çalışanlara benimsetmesi amacına yönelik eğitimlerle çalışanlarda davranış değişikliği oluşturması sapkın sanal kaytarma davranışını azaltmada önemli bir araç olabilmektedir (Young ve Case, 2004). Örgütler, teknolojinin yanı sıra bu teknolojiyi kullanan insanlardan oluşan sosyo-teknik sistemler olarak değerlendirilebilir. Bu sistemlerde örgütsel amaçların gerçekleştirilmesi için insan ve teknolojinin etkili ve verimli kullanılması gerekmektedir. Bu nedenle, çalışanların teknoloji ve internet kullanımına ilişkin davranış standartlarının oluşturulması ve bunun örgüt kültürü haline getirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, proaktif yönetim kültürüne sahip işletmelerin bunu yapabileceği belirtilmiştir (Young ve Case, 2002: 359).

3. SANAL KAYTARMA DAVRANIŞINA İLİŞKİN OLARAK HEMŞİRELER ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Amaç ve Yöntem

Çalışmanın amacı hemşirelerin iş saatleri içerisinde önemli ve önemsiz sanal kaytarma davranışında bulunup bulunmadıkları ve ayrıca sanal kaytarma davranışının demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini araştırmaktır. Çalışmada ilk olarak sanal kaytarma ile ilgili literatür araştırması yapılmış, kavramsal çerçeve ve ardından bir ölçek oluşturulmuştur. Hemşirelerin sanal kaytarma davranışlarını araştırmak üzere oluşturulan ölçek yüz yüze anket yöntemi ile yapılmış, toplanan veriler uygun testlerle analize tabi tutulmuştur. Hemşirelerin sanal kaytarma davranışlarının belirlenmesine yönelik oluşturulan ölçekte demografik bilgilere yönelik 6 ifade, sanal kaytarma davranışının gerçekleştirilmesine yönelik kullanılan cihaz ve internette geçirilen sürenin belirlenmesine yönelik 2 ifade ve sanal kaytarma davranışının gerçekleştirilme düzeyinin belirlenmesine yönelik 10 ifade yer almaktadır. Ölçekte sanal kaytarma davranışı düzeyinin belirlenmesine yönelik 10 ifade Özkalp ve diğerleri (2012), Kaplan ve Çetinkaya (2014), Örucü ve Yıldız (2014) ve Blanchard ve Henle (2008)'in çalışmalarından yararlanılarak oluşturulmuştur. 10 ifadeden oluşan ölçek 5'li likert tipindedir (1-Hiç, 2-Nadiren, 3-Ara sıra, 4-Sık sık, 5-Her zaman).

Sanal kaytarma davranışı ile ilgili yazında yapılan çalışmalara dayanılarak geliştirilen hipotezler aşağıda sıralanmıştır:

H₁: Hemşirelerin sanal kaytarma davranışını gerçekleştirme eğilimleri yüksektir

H₂: Cinsiyet ile sanal kaytarma davranışı arasında anlamlı ilişki vardır.

H_{2a}: Cinsiyet ile önemli sanal kaytarma davranışı arasında anlamlı ilişki vardır

H_{2b}: Cinsiyet ile önemsiz sanal kaytarma davranışı arasında anlamlı ilişki vardır

H₃: Medeni durum ile sanal kaytarma davranışı arasında anlamlı ilişki vardır

H_{3a}: Medeni durum ile önemli sanal kaytarma davranışı arasında anlamlı ilişki vardır

H_{3b}: Medeni durum ile önemsiz sanal kaytarma davranışı arasında anlamlı ilişki vardır

H₄: Yaş ile sanal kaytarma davranışı arasında anlamlı ilişki vardır

H_{4a}: Yaş ile önemli sanal kaytarma davranışı arasında anlamlı ilişki vardır

H_{4b}: Yaş ile önemsiz sanal kaytarma davranışı arasında anlamlı ilişki vardır

H₅: Gelir düzeyi ile sanal kaytarma davranışı arasında anlamlı ilişki vardır

H_{5a}: Gelir düzeyi ile önemli sanal kaytarma davranışı arasında anlamlı ilişki vardır

H_{5b}: Gelir düzeyi ile önemsiz sanal kaytarma davranışı arasında anlamlı ilişki vardır

H₆: Çalışma süresi ile sanal kaytarma davranışı arasında anlamlı ilişki vardır

H_{6a}: Çalışma süresi önemli sanal kaytarma davranışı arasında anlamlı ilişki vardır

H_{6b}: Çalışma süresi önemsiz sanal kaytarma davranışı arasında anlamlı ilişki vardır

H₇: Çocuk sahibi olma ile sanal kaytarma davranışı arasında anlamlı ilişki vardır

H_{7a}: Çocuk sahibi olma ile önemli sanal kaytarma davranışı arasında anlamlı ilişki vardır

H_{7b}: Çocuk sahibi olma ile önemsiz sanal kaytarma davranışı arasında anlamlı ilişki vardır

Araştırma İzmir ilinde bir kamu hastanesinde yapılmıştır. Araştırmanın evrenini 980 hemşire oluşturmaktadır. Evren bilindiği için örneklem büyüklüğü hesaplanmasında aşağıdaki formül kullanılmıştır (Baş, 2006: 45).

Formül-1¹: $n = N t^2 pq / d^2 (N-1) + t^2 pq$

Buna göre % 95 güven aralığında % 5 örnekleme hatası ile $p = 0.7$ ve $q = 0.3$ (Baş, 2006: 47) değerlerinin kullanılması ile örneklem büyüklüğü 243 olarak hesaplanmıştır. Anket çalışması sonucu elde edilen anket formu sayısı 260 olmuştur ve bu sayı araştırma için yeterlidir.

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen analizler %95 güven aralığında yapılmıştır.

Alan araştırması sonucunda elde edilen veriler SPSS 20 paket programı ile analiz edilmiştir.

3.2. Bulgular

Araştırmaya katılan hemşirelerin demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1'de gösterilmektedir.

¹ n: Örnekleme alınacak birey sayısı

N: Hedef kitledeki birey sayısı

t: Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosuna göre bulunan teorik değer

d: Olayın görülme sıklığına göre kabul edilen +- örnekleme hatası

p: İncelenen olayın gerçekleşme olasılığı

q: İncelenen olayın gerçekleşmeme olasılığı

Tablo 1: Araştırmaya Katılanların Kişisel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Demografik Özellikler	Frekans	%	
Cinsiyetiniz	Kadın	208	80
	Erkek	52	20
Medeni Durumunuz	Evli	151	58,1
	Bekar	109	41,9
Yaşınız	20'den az	14	5,4
	20-25	42	16,2
	26-30	54	20,8
	31-35	36	13,8
	36-40	50	19,2
	41-45	30	11,5
	46 ve üstü	34	13,1
Gelir Düzeyiniz	500-1000	16	6,2
	1001-2000	41	15,8
	2001-3000	131	50,4
	3001 ve üzeri	72	27,7
Kıdeminiz	1-5 yıl	99	38,1
	6-10 yıl	56	21,5
	11-15 yıl	30	11,5
	16-20 yıl	33	12,7
	21 yıl ve üzeri	42	16,2
Çocuğunuz var mı?	Evet	144	55,4
	Hayır	116	44,6

Tablo 1'den görülebileceği üzere katılımcıların % 80'i kadın ve % 20'si erkektir ve % 58,1'i evli ve % 41,9'u bekar. Yaş gruplarına bakıldığında 20'den az yaşta bulunan kişiler % 5,4, 20-25 grubu % 16,2, 26-30 grubu % 20,8, 31-35 grubu % 13, 8, 36-40 gurubu % 19,2, 41-45 grubu % 11,5 ve 46 yaş ve üstü grup katılımcıların % 13,1'ini oluşturmaktadır. Dolayısıyla katılımcıların genel olarak kadınlardan ve genç insanlardan oluştuğu söylenebilir.

Katılımcıların gelir düzeyine bakıldığında, 500-1000 TL aralığında geliri olanlar % 6,2, 1001-2000 TL geliri olanlar % 15,8, 2001-3000 TL geliri olanlar % 50,4, 3001 TL ve üzeri grup ise katılımcıların % 27,7'sini oluşturmaktadır. Katılımcılar genel olarak orta gelir düzeyindeki kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıların çalışma sürelerine ilişkin bilgiler incelendiğinde, 1-5 yıl % 38,1, 6-10 yıl % 21,5, 11-15 yıl % 11,5, 16-20 yıl % 12,7, 21 yıl ve üzeri ise katılımcıların % 16,2'sini oluşturmaktadır. Katılımcıların % 55,4'ünün çocuğu var ve % 44,6'sının ise çocuğu yoktur.

Tablo 2'de araştırmaya katılan çalışanların internet erişiminde kullandıkları cihazlar gösterilmektedir.

Tablo 2: İnternete Erişmek İçin Kullanılan Cihazlar

	Frekans	%
Cep telefonu	198	76,2
İşyeri bilgisayar	30	11,5
Kişisel bilgisayar	3	1,2
Tablet	3	1,2
Hiçbiri	26	10,0
Total	260	100,0

Tablo 2'den anlaşılabilirceği üzere katılımcıların % 76,2'si cep telefonu ve % 11,5'i de iş yeri bilgisayarını kullanarak internete bağlanmaktadır. Dolayısıyla çalışanların büyük bir çoğunlukla kişisel telefonları aracılığıyla internete girdikleri görülmektedir. Bu durum akıllı telefonların küçük bir bilgisayar görevi görebilmesi ve kullanıcıya çok fonksiyonlu bir deneyim yaşatması gibi faktörlere bağlı olarak açıklanabilir. Diğer yandan kişisel telefonların kullanıcılarına istedikleri sitelere erişim imkanı sunması açısından da tercih ediliyor olduğu söylenebilir.

Tablo 3'te çalışanların internette geçirdikleri süreler gösterilmiştir.

Tablo 3: İnternette Geçirilen Süre

	Frekans	%
1 saatten az	151	58,1
1-2 saat arası	46	17,7
2-3 saat arası	6	2,3
3 ve daha fazlası	7	2,7
Hiç	50	19,2
Total	260	100,0

Tablo 3'te internette geçirilen süreye ilişkin ifadeye verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların % 58,1'inin internette 1 saatten az vakit geçirdiği belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların % 17,7'si internette 1-2 saat arası vakit geçirmektedir. Diğer yandan internette hiç vakit geçirmeyen katılımcıların oranı ise % 19,2'dir. Bu durumda araştırmaya katılan çalışanlar çoğunlukla mesai saatleri içerisinde internette uzun süre vakit geçirmediğini belirtmişlerdir. Katılımcıların buldukları sektör ve yaptıkları iş göz önünde bulundurulduğunda bu durum normal karşılanmalıdır.

Güvenilirlik analizi, anket çalışmasında kullanılan olan ölçeğin güvenilirliğinin değerlendirilmesinde kullanılan bir yöntemdir. Güvenilirlik analizinin hesaplanmasında Cronbach Alpha Katsayısı (α) kullanılmıştır. Bu katsayı 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Alfa (α) katsayısının $0.80 \leq \alpha \leq 1.00$ aralığında olması ölçeğin yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğu anlamına gelmektedir (Kayış, 2010: 405). Yapılan analizde Cronbach Alfa (α) değerinin $\alpha = 0.81$ olduğu anlaşılmıştır. Elde edilen bu değer belirtilen güvenilirlik aralığında olduğundan ölçeğin yüksek derecede güvenilir bir düzeye sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 4'te sanal kaytarma davranışı eğilimine yönelik ortalama ve standart sapmalar gösterilmektedir.

Tablo 4: Sanal Kaytarma Eğilimine Yönelik Ortalama ve Standart Sapmalar

Ölçek Maddeleri	N	$\bar{X}$	s.s
1.İş saatleri içerisinde işle ilgisi olmayan e-postalar ile ilgili işlemler yaparım	260	1,54	0,81
2.İş saatleri içerisinde sosyal paylaşım sitelerini ziyaret ederim (facebook, twitter vb.)	260	2,02	1,00
3.İş saatleri içerisinde internette müzik, film veya video indiririm	260	1,24	0,66
4.İş saatleri içerisinde online sitelerden alışveriş işlemlerimi yaparım	260	1,33	0,68
5.İş saatleri içerisinde internet üzerinden eğlence amaçlı video izlerim	260	1,51	0,77
6.İş saatleri içerisinde internet üzerinden bankacılık işlemlerimi yaparım	260	1,82	1,09
7.İş saatleri içerisinde internet üzerinden haber sitelerini ziyaret ederim	260	2,18	1,01
8.İş saatleri içerisinde sosyal medya uygulamalarını kullanarak sohbet ederim	260	1,47	0,85
9.İş saatleri içerisinde eğlence veya boş zaman doldurma amaçlı oyun oynarım.	260	1,48	0,83
10.İş saatleri içerisinde işyerinin internetini kullanarak üyesi olduğum sanal toplulukları ziyaret ederim	260	1,33	0,92

Tablo 4'te katılımcıların her bir ifadeye verdiği cevapların ortalaması $\bar{X}$ sütununda gösterilmiştir. Katılımcıların "İş saatleri içerisinde işle ilgisi olmayan e-postalar ile ilgili işlemler yaparım" ifadesine Hiç (1,54); "İş saatleri içerisinde sosyal paylaşım sitelerini ziyaret ederim (facebook, twitter vb.)" ifadesine Nadiren (2,02); "İş saatleri içerisinde internette müzik, film veya video indiririm" ifadesine Hiç (1,24); "İş saatleri içerisinde online sitelerden alışveriş işlemlerimi yaparım" ifadesine Hiç (1,33); "İş saatleri içerisinde internet üzerinden eğlence amaçlı video izlerim" ifadesine Hiç (1,51); "İş saatleri içerisinde internet üzerinden bankacılık işlemlerimi yaparım" ifadesine Hiç (1,82); "İş saatleri içerisinde internet üzerinden haber sitelerini ziyaret ederim" ifadesine Nadiren (2,18); "İş saatleri içerisinde sosyal medya uygulamalarını kullanarak sohbet ederim" ifadesine Hiç (1,47); "İş saatleri içerisinde eğlence veya boş zaman doldurma amaçlı oyun oynarım" ifadesine Hiç (1,48); "İş saatleri içerisinde işyerinin internetini kullanarak üyesi olduğum sanal toplulukları ziyaret ederim" ifadesine de Hiç (1,33) şeklinde cevap verdikleri görülmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde ortalamaların düşük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla hemşirelerin önemli ve önemsiz sanal kaytarma davranışını gerçekleştirme eğilimlerinin düşük olduğu söylenebilir.

Ölçek faktör analizine tabi tutulmuştur. Veri setinin faktör analizi için uygunluğunun tespit edilmesi için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) oranı hesaplanmıştır. KMO oranının 0.5'in üzerinde olması gerekmektedir. Bu oran ne kadar çok yüksek olursa veri seti faktör analizi için o kadar iyidir (Kalaycı, 2010: 322).

KMO oranı 86,6 (KMO>0.5) olarak bulunduğundan veri setinin faktör analizi için uygunluğunun çok iyi olduğu ortaya konmuştur. Barlett testine göre ise sig. 0,00 değeri, testin anlamlı ve değişkenler arasında yüksek korelasyonlar olduğunu göstermektedir (Kalaycı, 2010: 322).

Tablo 5'te yapılan faktör analizi neticesinde elde edilen bilgiler yer almaktadır:

Tablo 5: Sanal Kaytarma Faktör Analizi Sonuçları

İfadeler	Faktörler	
	Önemli Sanal	Önemsiz Sanal
1. İş saatleri içerisinde işle ilgisi olmayan e-postalar ile ilgili işlemler yaparım	,472	,454
2. İş saatleri içerisinde sosyal paylaşım sitelerini ziyaret ederim (facebook, twitter vb.)	,615	,425
3. İş saatleri içerisinde internette müzik, film veya video indirim	,552	,373
5. İş saatleri içerisinde internet üzerinden eğlence amaçlı video izlerim	,558	,432
8. İş saatleri içerisinde sosyal medya uygulamalarını kullanarak sohbet ederim	,686	,329
9. İş saatleri içerisinde eğlence veya boş zaman doldurma amaçlı oyun oynarım.	,764	,137
10. İş saatleri içerisinde işyerinin internetini kullanarak üyesi olduğum sanal toplulukları ziyaret ederim	,646	-,112
4. İş saatleri içerisinde online sitelerden alışveriş işlemlerimi yaparım	,356	,575
6. İş saatleri içerisinde internet üzerinden bankacılık işlemlerimi yaparım	-,030	,789
7. İş saatleri içerisinde internet üzerinden haber sitelerini ziyaret ederim	,167	,653
Ortalamalar	1,51	1,78
Açıklanan Varyans (%)	28,446	22,309
Toplam Varyans (%)	50,756	

Tablo 5'e göre göre bir, iki, üç, beş, sekiz, dokuz ve onuncu ifadeler birinci faktör içerisinde yer almış ve bu ifadelerin önemli sanal kaytarma davranışına yönelik; ayrıca dört, altı ve yedinci ifadelerin de ikinci faktör içerisinde yer aldığı ve bu ifadelerin ise önemsiz sanal kaytarma davranışına yönelik ifadeler olduğu anlaşılmıştır. Önemli ve önemsiz sanal kaytarma davranışına yönelik ifadeler genel olarak literatür ile uyum göstermektedir. Ancak "İş saatleri içerisinde işle ilgisi olmayan e-postalar ile ilgili işlemler yaparım" ifadesi Blanchard ve Henle'in (2008) çalışmasında önemsiz sanal kaytarma davranışına yönelik bir ifade olarak belirtilmiştir (Blanchard ve Henle, 2008: 1077). Çalışmamızda ise bu ifade önemli sanal kaytarma faktörü altında yer almıştır.

Birinci faktör için (önemli sanal kaytarma) açıklanan varyans %28,446 ve ikinci faktör için (önemsiz sanal kaytarma) ise %22,309'dur. İki faktör toplam varyansın %50,756'sını açıklamaktadır.

"Önemli sanal kaytarma" boyutunun ortalaması 1,51 ve "önemsiz sanal kaytarma" boyutunun ortalaması ise 1,78 olarak hesaplanmıştır. Buna göre önemsiz sanal kaytarma davranışının göreceli olarak daha ağır bastığı ancak bunun davranışlara çok az yansıdığı söylenebilir. Bu değerler hemşireler arasında önemli ve önemsiz sanal kaytarma davranışının yaygın olmadığını göstermektedir. Yani sanal kaytarma davranışı çok düşük düzeylerde gözlenmektedir. Dolayısıyla hemşirelerin sanal kaytarma davranışı gösterme eğilimleri yüksektir şeklindeki H₁ hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 6'da cinsiyet ve sanal kaytarma davranışı arasındaki ilişkiyi gösteren t testi sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 6: Cinsiyet ve Sanal Kaytarma Davranışı Arasındaki İlişki

		$\bar{X}$	s.s	Sig.
Önemli Sanal Kaytarma	Kadın	1,4876	,52993	,099
	Erkek	1,6346	,71703	
Önemsiz Sanal Kaytarma	Kadın	1,7580	,65750	,237
	Erkek	1,8846	,80273	

Tablo 6'da görüleceği üzere yapılan analiz neticesinde önemli ve önemsiz sanal kaytarma davranışı ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($p = ,099 > 0,05$ ve $p = ,237 > 0,05$). Kadınlar ve erkekler arasında önemli ve önemsiz sanal kaytarma davranışının gerçekleştirilmesinde anlamlı bir fark yoktur. Diğer bir ifadeyle cinsiyet sanal kaytarma davranışı üzerinde etkili bir faktör değildir. Dolayısıyla H_{2a} ve H_{2b} reddedilmiştir.

Tablo 7'de medeni durum ve sanal kaytarma davranışı arasındaki ilişkiyi gösteren t testi sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 7: Medeni Durum ve Sanal Kaytarma Davranışı Arasındaki İlişki

		$\bar{X}$	s.s	Sig.
Önemli Sanal Kaytarma	Evli	1,4371	,50742	,008
	Bekar	1,6278	,64065	
Önemsiz Sanal Kaytarma	Evli	1,7550	,68605	,436
	Bekar	1,8226	,69473	

Tablo 7'ye göre önemli sanal kaytarma davranışı ile medeni durum arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p = ,008 < 0,05$). Bekar katılımcılar evlilere göre daha fazla sanal kaytarma davranışında bulunmaktadır. Bu durum bekar katılımcıların muhtemelen sohbet odaları, sosyal paylaşım siteleri vb. gibi

ortamlarda daha fazla vakit geçiriyor olmasıyla açıklanabilir. Ancak önemsiz sanal kaytarma davranışı ile medeni durum arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($p = ,436 > 0,05$). Dolayısıyla H_{3a} kabul edilmiş H_{3b} ise reddedilmiştir.

Tablo 8’de yaş ve sanal kaytarma davranışı arasındaki ilişkiyi gösteren anova testi (varyans analizi) sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 8: Yaş ve Sanal Kaytarma Davranışı Arasındaki İlişki

		$\bar{X}$	s.s	Sig.
Önemli Sanal Kaytarma	20’den az	1,9592	,74216	,000
	20-25	1,7789	,70707	
	26-30	1,4894	,52110	
	31-35	1,6190	,61374	
	36-40	1,4429	,46917	
	41-45	1,3571	,48007	
	46 ve üstü	1,1975	,24622	
Önemsiz Sanal Kaytarma	20’den az	1,4762	,47749	,074
	20-25	1,8968	,74167	
	26-30	1,7099	,59363	
	31-35	2,0556	,77460	
	36-40	1,7200	,59232	
	41-45	1,6667	,89699	
	46 ve üstü	1,7941	,60866	

Tablo 8’de görülebileceği üzere yapılan analiz neticesinde, önemli sanal kaytarma davranışı ve yaş arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p = ,0000 < 0,05$). 20’den az yaşta katılımcılar diğer katılımcılara göre daha fazla önemli sanal kaytarma davranışında bulunmaktadır. Katılımcıların yaşları arttıkça önemli sanal kaytarma davranışını gerçekleştirme eğilimleri azalmaktadır. Dolayısıyla sanal kaytarma davranışının daha ziyade genç yaşlarda sergilendiği söylenebilir. Bu durum gençler arasında internet kullanımının daha yaygın olması ve gençlerin sosyal medya vb.ni daha çok kullanmasıyla açıklanabilir. Ancak önemsiz sanal kaytarma davranışı ile yaş arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($p = ,074 > 0,05$). Dolayısıyla H_{4a} kabul edilmiş, H_{4b} reddedilmiştir.

Tablo 9’da gelir düzeyi ve sanal kaytarma davranışı arasındaki ilişkiyi gösteren anova testi (varyans analizi) sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 9: Gelir Düzeyi ve Sanal Kaytarma Davranışı Arasındaki İlişki

		$\bar{X}$	s.s	Sig.
Önemli Sanal Kaytarma	500-1000	2,0536	1,16977	,001
	1001-2000	1,5192	,57388	
	2001-3000	1,5180	,50874	
	3001 ve üzeri	1,3948	,41494	
Önemsiz Sanal Kaytarma	500-1000	1,7083	1,03190	,596
	1001-2000	1,7073	,71568	
	2001-3000	1,7684	,61865	
	3001 ve üzeri	1,8704	,71109	

Tablo 9’da görüleceği gibi yapılan analiz neticesinde, önemli sanal kaytarma davranışı ve gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p = ,001 < 0,05$). Geliri 500-1000 tl arası olan katılımcılar diğer katılımcılara göre daha fazla önemli sanal kaytarma davranışında bulunmaktadır. Gelir düzeyi düşük olan kişilerin yüksek olanlara nazaran daha fazla sanal kaytarma davranışı gösterdikleri görülmektedir. Ancak önemsiz sanal kaytarma davranışı ve gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($p = ,596 > 0,05$). Bu nedenle H_{5a} kabul edilmiş H_{5b} reddedilmiştir.

Tablo 10’da kıdem ve sanal kaytarma davranışı arasındaki ilişkiyi gösteren anova testi (varyans analizi) sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 10: Kıdem ve Sanal Kaytarma Davranışı Arasındaki İlişki

		$\bar{X}$	s.s	Sig.
Önemli Sanal Kaytarma	1-5 yıl	1,6219	,63996	,017
	6-10 yıl	1,5816	,62172	
	11-15 yıl	1,4286	,34384	
	16-20 yıl	1,4719	,59170	
	21 yıl ve üzeri	1,2823	,35904	
Önemsiz Sanal Kaytarma	1-5 yıl	1,7912	,67777	,940
	6-10 yıl	1,8333	,67570	
	11-15 yıl	1,7000	,53498	
	16-20 yıl	1,7576	,81766	
	21 yıl ve üzeri	1,7778	,74596	

Yapılan analiz neticesinde Tablo 10'da görüleceği üzere önemli sanal kaytarma davranışı ile kıdem arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p = ,017 < 0,05$). Çalışma süresi 1-5 yıl olan katılımcılar diğerlerine göre daha fazla önemli sanal kaytarma faaliyetinde bulunmaktadır. Katılımcıların çalışma süresi arttıkça önemli sanal kaytarma davranışının azaldığı söylenebilir. Diğer yandan bu durum kıdemi az olan katılımcıların yaşlarının daha genç olması ile de ilişkilendirilebilir. Nitekim yaş ve sanal kaytarma arasındaki ilişkinin incelenmesi neticesinde genç çalışanların daha fazla sanal kaytarma davranışında bulunduğu ortaya çıkmıştır. Bu iki bulgu birbirini destekler nitelik göstermektedir. Ancak önemsiz sanal kaytarma davranışı ile kıdem arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($p = ,940 > 0,05$). Dolayısıyla H_{6a} kabul edilmiş H_{6b} reddedilmiştir.

Tablo 11'de çocuk sahibi olma ve sanal kaytarma davranışı arasındaki ilişkiyi gösteren t testi sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 11: Çocuk Sahibi Olma ve Sanal Kaytarma Davranışı Arasındaki İlişki

		$\bar{X}$	s.s	Sig.
Önemli Sanal Kaytarma	Evet	1,4226	,50624	,003
	Hayır	1,6342	,63057	
Önemsiz Sanal Kaytarma	Evet	1,7963	,73339	,736
	Hayır	1,7672	,63279	

Tablo 11'de görüleceği gibi yapılan analiz neticesinde, önemli sanal kaytarma davranışı ile çocuk sahibi olma durumu arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p = ,003 < 0,05$). Çocuk sahibi olmayan katılımcılar çocuk sahibi olanlara göre daha fazla önemli sanal kaytarma faaliyetinde bulunmaktadır. Ancak, önemsiz sanal kaytarma davranışı ile çocuk sahibi olma durumu arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($p = ,736 > 0,05$). Bu nedenle H_{7a} kabul edilmiş, H_{7b} reddedilmiştir.

Tablo 12'de önemli ve önemsiz sanal kaytarma davranışı arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 12: Korelasyon Matrisi

		önemli	önemsiz
önemli	Pearson Correlation	1	,537**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	260	260
önemsiz	Pearson Correlation	,537**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	260	260

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Önemli ve önemsiz sanal kaytarma davranışı arasında bir ilişki olup olmadığı korelasyon analiziyle (Pearson Korelasyonu kullanılarak) test edilmiştir ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r = 0,537$). Buna göre, önemli sanal kaytarma davranışı artarken önemsiz sanal kaytarma davranışının da arttığı aynı şekilde önemli sanal kaytarma davranışı azalırken önemsiz sanal kaytarma davranışının da azaldığı söylenebilir. Dolayısıyla önemli ve önemsiz sanal kaytarma davranışlarının birbirini etkilediği öne sürülebilir.

SONUÇ

Sağlık hizmetleri insanın insana hizmet verdiği hizmetler olarak ifade edilebilir. Sağlık hizmetinin her iki tarafında da insan olması ve insan sağlığının söz konusu olmasından ötürü durum daha da önem kazanmaktadır. Bu nedenle her iki tarafın özellikle de sağlık bakım çalışanlarının azami dikkatleri gerekmektedir. Hemşirelerin sağlık hizmeti sunarken sergilemiş olduğu davranışlar, sağlık hizmetinin çıktısını ve hastaların algıladıkları sağlık hizmetinin kalitesi üzerinde önemli etkiye sahiptir. Bu nedenle hemşirelerin sağlık hizmeti sunumu boyunca dikkatlerini sadece tedavi sunduğu hastalara yoğunlaştırması gerekmektedir. Ancak iş yerinde akıllı telefon kullanımının artışı sağlık hizmetinin sunumunu olumsuz etkileyebilmektedir. McBride ve diğerleri (2015: 3), sağlık çalışanları üzerinde yaptığı çalışmalarında, katılımcıların % 69,5'inin sağlık hizmetinin sunumu esnasında telefon kullanımının yanlış tıbbi müdahalede bulunma gibi olumsuz sonuçlara yol açabileceğine inandıklarını belirtmişlerdir. Bu çalışmada katılımcıların % 76,2'si cep telefonunu kullanarak internete bağlandıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla kullanımı artan akıllı telefonların internete erişim imkanı da sunabilmesi, hemşireler arasında sanal kaytarma davranışında bulunmalarına olanak sağlamaktadır.

Bu nedenle çalışmada temel sağlık bakım çalışanlarından biri olan hemşirelerin iş saatleri içerisinde sanal kaytarma davranışı eğilimleri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular aşağıda belirtilmiştir.

Yapılan analizler sonucunda ileri sürülen hipotezlerin desteklenme durumu Tablo 13'te belirtilmiştir.

Ölçek ortalamalarının 3'ten (ara sıra) küçük olması nedeniyle hemşirelerin sanal kayıtma davranışını gerçekleştirme eğilimlerinin düşük olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla H₁ reddedilmiştir.

Tablo 13: Hipotezlerin Desteklenme Durumu

Demografik Özellik	Anlamlı İlişki		Hipotez
	Önemli Sanal Kayıtma	Önemsiz Sanal Kayıtma	
Cinsiyet	Yok	Yok	H _{2a} ve H _{2b} reddedildi
Medeni Durum	Var	Yok	H _{3a} kabul edildi H _{3b} reddedildi
Yaş	Var	Yok	H _{4a} kabul edildi H _{4b} reddedildi
Gelir Düzeyi	Var	Yok	H _{5a} kabul edildi H _{5b} reddedildi
Kıdem	Var	Yok	H _{6a} kabul edildi H _{6b} reddedildi
Çocuk Sahibi Olma Durumu	Var	Yok	H _{7a} kabul edildi H _{7b} reddedildi

Cinsiyet ile önemli ve önemsiz sanal kayıtma davranışları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Dolayısıyla H_{2a} ve H_{2b} reddedilmiştir. Bu durum kadın ve erkekler arasında sanal kayıtma davranışına ilişkin anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir.

Medeni durum ve önemli sanal kayıtma davranışı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiş ancak medeni durum ve önemsiz sanal kayıtma davranışı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Bu nedenle, H_{3a} kabul edilmiş H_{3b} reddedilmiştir. Buna göre bekarların evlilere göre sanal kayıtma davranışına daha istekli oldukları anlaşılmıştır.

Yaş ile önemli sanal kayıtma davranışı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiş ancak yaş ile önemsiz sanal kayıtma davranışı arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır. Bu nedenle H_{4a} kabul edilmiştir, H_{4b} reddedilmiştir. Buna göre daha genç yaşta çalışanların daha ileri yaşlardaki çalışanlara göre daha fazla sanal kayıtma davranışı sergiledikleri söylenebilir.

Gelir düzeyi ile önemli sanal kayıtma davranışı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiş ancak gelir düzeyi ile önemsiz sanal kayıtma davranışı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Bu nedenle H_{5a} kabul edilmiş, H_{5b} reddedilmiştir. Buna göre, geliri daha düşük olanların daha fazla önemli sanal kayıtma davranışında buldukları ve geliri yüksek olanların daha az önemli sanal kayıtma davranışını sergiledikleri saptanmıştır. Bu durum, geliri daha yüksek hemşirelerin daha fazla yoğun birimlerde ve geliri daha düşük olanların ise daha az yoğun birimlerde çalışmaları ile açıklanabilir.

Çalışma süresi ile önemli sanal kayıtma davranışı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiş ancak çalışma süresi ile önemsiz sanal kayıtma davranışı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu nedenle H_{6a} kabul edilmiş, H_{6b} reddedilmiştir. Buna göre çalışma süresi kısa olan çalışanların kıdemli çalışanlara göre daha fazla önemli sanal kayıtma faaliyetinde buldukları anlaşılmıştır. Dolayısıyla çalışanların kıdem düzeyi arttıkça önemli sanal kayıtma davranışının azalacağı söylenebilir.

Çocuk sahibi olma ile önemli sanal kayıtma davranışı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiş ancak çocuk sahibi olma durumu ile önemsiz sanal kayıtma davranışı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Bu nedenle H_{7a} kabul edilmiş, H_{7b} reddedilmiştir. Çocuk sahibi olmayanlar çocuk sahibi olanlara göre daha fazla önemli sanal kayıtma faaliyetinde bulunmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde ise hemşireler arasında sanal kayıtma davranışı eğiliminin düşük olduğu anlaşılmıştır. Bu durum hemşirelerin yoğun çalışma saatlerine sahip olması ve yönetimin internete erişimi önlemeye yönelik politikaları ile ilişkilendirilebilir.

KAYNAKÇA

- AHMADİ, Heidar, BAGHERİ, Fatemeh, EBRAHİMİ, S. Abbas, ROKNİ, M. A. Nejad ve KAHREH, M. Safari (2011). "Deviant Work Behavior: Explaining Relationship Between Organizational Justice and Cyber-Loafing AS A Deviant Work Behavior", *American Journal of Scientific Research*, S. 24, s. 103-116.
- ASKEW, K. Landon (2012). "The Relationship Between Cyberloafing and Task Performance and An Examination of The Theory of Planned Behavior As A Model of Cyberloafing", Erişim Tarihi: 1 Mart 2016, <http://scholarcommons.usf.edu/etd>.
- BAŞ, Türker (2006). *Anket Nasıl Hazırlanır, Uygulanır, Değerlendirilir?*, 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- BLANCHARD, Anita ve HENLE, Christine (2008). "Correlates of Different Forms of Cyberloafing: The Role of Norms and External Locus of Control", *Computers in Human Behavior*, S. 24, s. 1067-1084.
- FAGBOHUNGBE, B. O, AKINBODE, G. A, AYODEJİ, Folusho (2012). "Organizational Determinants of Workplace Deviant Behaviours: An Empirical Analysis In Nigeria", *International Journal of Business and Management*, 7(5), s. 207-221.
- FİCHTNER, J. Royce ve Strader, Troy, J. (2014). "Non-Work-Related Computing and Job Characteristics: Literature Review and Future Research Directions", *Journal of Psychological Issues In Organizational Culture*, 4(4), s. 65-79.

- GENCER, S. Lema ve KOÇ, Mustafa (2012). "Internet Abuse Among Teenagers and Its Relations To Internet Usage Patterns And Demographics", *Educational Technology & Society*, 15(2), s. 25-36.
- GLASSMAN, Jeremy, PROSCH, Marilyn, SHAO, B. B. M. (2015). "To Monitor Or Not To Monitor: Effectiveness of A Cyberloafing Countermeasure", *Information & Management*, S. 52, s. 170-182.
- HENLE, Christine, KOHUT, Gary ve BOOTH, Rosemary (2009). "Designing Electronic Use Policies To Enhance Employee Perceptions of Fairness and To Reduce Cyberloafing: An Empirical Test of Justice Theory", *Computers In Human Behavior*, S. 25, s. 902-910.
- KALAYCI, Şeref (2010). Faktör Analizi, Ş. Kalaycı (Ed.), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri* (s. 321-386), 5. Baskı, Ankara: Asil Yayınları.
- KAPLAN, Metin ve ÇETİNKAYA, A. Şükrü (2014). "Sanal Kaytarma Ve Demografik Özellikler Açısından Farklılıklar: Otel İşletmelerinde Bir Araştırma", *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(1), s. 26-34.
- KAPLAN, Metin ve ÖĞÜT, Adem (2012). "Algılanan Örgütsel Adalet İle Sanal Kaytarma Arasındaki İlişkinin Analizi: Hastane Çalışanları Örneği", *İşletme Fakültesi Dergisi*, 13(1), s. 1-13.
- KAYIŞ, Aliye (2010). Güvenilirlik Analizi (Reliability Analysis), Ş. Kalaycı (Ed.), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri* (s. 404-409), 5. Baskı, Ankara: Asil Yayınları.
- KELLOWAY, E. Kevin, FRANÇİS, Lori, PROSSER, Matthew ve CAMERON, J. E (2010). "Counterproductive Work Behavior As Protest", *Human Resource Management Review*, S. 20, s. 18-25.
- KÖNİG, C. J. ve DE LA GUARDÍA M. E. Caner (2014). "Exploring The Positive Side of Personal İnternet Use At Work: Does It Help", *Computers In Human Behavior*, S. 30, s. 355-360.
- KÖSE, Sevinç, ORAL, Lale ve TÜRESİN, Hilmiye (2012). "İş Yaşamında Sosyal Kolaylaştırma Kavramı ve Sanal Kaytarma İle İlişkisi: Araştırma Görevlileri Üzerinde Bir Araştırma", *Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(1), s. 287-295.
- LACONİ, Stephanie, RODGERS, R. Florence ve CHABROL, Henri (2014). "The Measurement of Internet Addiction: A Critical Review of Existing Scales and Their Psychometric Properties", *Computer In Human Behavior*, S. 41, s. 190-202.
- LİBERMAN, Benjamin, SEİDMAN, Gwendolyn, MCKENNA, Katelyn, Y. A. ve BUFFARDİ, L. E (2011). "Employee Job Attitudes and Organizational Characteristics As Predictors of Cyberloafing", *Computers In Human Behavior*, S. 27, s. 2192-2199.
- LİM, V. K. G (2002). "The IT Way of Loafing On The Job: Cyberloafing, Neutralizing and Organizational Justice", *Journal of Organizational Behavior*, S. 23, s. 675-694.
- LİM, V. K. G ve TEO, T. S. H (2005). "Prevalence, Perceived Seriousness, Justification And Regulation of Cyberloafing In Singapore: An Exploratory Study", *Information & Management*, S. 42, s. 1081-1093.
- MCBRİDGE, D. L, LEVASSEUR, S. A. ve LI, Dongmei (2015). "Nursing Performance and Mobile Phone Use: Are Nurses Aware of Their Performance Decrements?", *JMIR Human Factors*, 2(1), s. 1-6.
- MCBRİDGE, D. L, LEVASSEUR, S. A ve LI, Dongmei (2015). "Non-Work-Related Use of Personal Mobile Phones By Hospital Registered Nurses", *Jmir Mhealth And Uhealth*, 3(1), s. 1-5.
- NORSİLAN, I. Nabila, OMAR, Zoharah ve AHMAD, Aminah (2014). "Workplace Deviant Behavior: A Review of Typology of Workplace Deviant Behavior", *Middle- East Journal Of Scientific Research*, S. 19, s. 34-38.
- ÖRÜCÜ, Edip ve YILDIZ, Harun (2014). "İş Yerinde Kişisel İnternet ve Teknoloji Kullanımı: Sanal Kaytarma", *Ege Akademik Bakış*, 14(1), s. 99-114.
- ÖZKALP, Enver, AYDIN, Ufuk ve TEKELİ, Seda (2012). "Sapkın Örgütsel Davranışlar ve Çalışma Yaşamında Yeni Bir Olgu: Sanal Kaytarma(Cyberloafing) ve İş İlişkilerine Etkileri", *Çimento İşveren Dergisi*, 26(2), s. 18-33.
- ÖZLER, D. Ergun ve POLAT, Gulcin. (2012). "Cyberloafing Phenomenon In Organizations: Determinants and Impacts", *International Journal of Ebusiness and Egovernment Studies*, S. 2, s. 1-15.
- ÖZTÜRK, U. Can (2015). "Bağlantıda Kalmak Ya Da Kalmamak İşte Tüm Korku Bu: İnternetsiz Kalma Korkusu Ve Örgütsel Yansımaları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(37), s. 629-638.
- ROBİNSON, S. L. ve BENNETT, R. J (1995). "A Typology of Deviant Workplace Behaviors: A Multidimensional Scaling Study", *Academy Of Management Review*, 38(2), s. 555-572.
- TEAR, Morgan ve NİELSEN, Mark (2014). "Video Games And Prosocial Behavior: A Study of The Effects of Non-Violent, Violent and Ultra-Violent Gameplay", *Computers In Human Behavior*, S. 41, s. 8-13.
- TODA, Masahiro, MONDEN, Kazuyuki, KUBO, Kazuki ve MARİMOTO, Kanehisa (2006). "Mobile Phone Dependence and Health-Related Lifestyle of University Students", *Social Behavior And Personality*, 34(10), s. 1277-1284.
- VAN DOORN, O. Niels (2011). *Cyberloafing: A Multi-Dimensional Construct Placed In A Theoretical Framework*, Master Thesis, s. 1-105, Erişim Tarihi: 5 Mart 2016 http://www.innovatiefinwerk.nl/sites/innovatiefinwerk.nl/files/field/bijlage/cyberloafing_a_multi-dimensional_construct_placed_in_a_theoretical_framework_-_odin_van_doorn_0547224.pdf.
- VAROĞLU, Demet ve SİGRI, Ünsal (2013). Örgütsel Davranışın Karanlık Yüzü: İşyerinde Üretkenlik Karşıtı Davranışlar, Ü. Sığırı ve S. Gürbüz (Ed.), *Örgütsel Davranış* (s. 623-654), İstanbul: Beta Yayınları.
- VİTAK, Jessica, CROUSE, Julia ve LAROSE, Robert (2011). "Personal İnternet Use At Work: Understanding Cyberslacking", *Computers In Human Behavior*, S. 27, s. 1751-1759.
- YOUNG, K. S (2004). "Internet Addiction", *American Behavioral Scientist*, 48(4), s. 402-415.
- YOUNG, K. S. ve CASE, C. J (2002). "Employee İnternet Management: Current Business Practices And Outcomes", *Cyberpsychology And Behavior*, 5(4), s. 355-361.
- YOUNG, K. S. ve CASE, C. J (2004). "İnternet Abuse In The Workplace: New Trends In Risk Management", *Cyberpsychology And Behavior*, 7(1), s. 105-112.
- WORLD HEALTH ORGANİZATON (2010). Key Components of A Well Functioning Health System, Erişim Tarihi: 2 Mart 2016, http://www.who.int/healthsystems/EN_HSSkeycomponents.pdf.
- XIE, Wenjing (2014). "Social Network Site Use, Mobile Personal Talk and Social Capital Among Teenagers", *Computers In Human Behavior*, S. 41, S. 228-235.